

فواید و چالش‌های رتبه‌بندی شرعی در نظام بانکی ایران

وهاب قلیچ*

اصول شریعت در عملیات بانکی خود داشته باشند (قلیچ و ملاکریمی، ۱۳۹۳: ۲).

مقدمه

تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا در سال ۱۳۶۲ شروع خوبی برای اسلامی‌سازی بانک‌های کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی بود؛ اما گذر زمان نشان داد که رعایت کامل موازین اسلامی در فرایند انعقاد و اجرای قراردادهای بانکی با مشکل و چالش‌هایی روبه‌رو است. امروزه این چالش‌ها منجر به بروز شبهات قوی در بین عموم جامعه اعم از مراجع تقلید، اساتید، محققان و عموم مشتریان نسبت به صحت شرعی عملیات بانکی شده است.

مهم‌ترین شبهات در این زمینه عدم آگاهی کافی از مفاد و ماهیت قراردادهای بانکی، معضل جریمه دیرکرد و تغییر کارکرد عقود مشارکتی به عقود مبادله‌ای است. بدیهی است رفع این شبهات از طریق شفاف‌سازی عملیات بانکی و اصلاح فرآیندهای حوزة مقررات و نظارت بر عملکرد بانک‌ها بر اساس قواعد و اصول شریعت، ضمن افزایش و جاهدت و حسن شهرت نظام بانکی در داخل کشور و نیز در عرصه بین‌المللی، می‌تواند موجب افزایش اطمینان خاطر مشتریان نظام بانکی در کشور شود.

با توجه به اهداف و سیاست‌های کلی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و قانون عملیات بانکی بدون ربا، اتخاذ راهکارهای سیاستی به منظور ترغیب و التزام بیشتر شبکه بانکی کشور به اجرای کامل مقررات و اصول شریعت اسلامی ذیل قراردادهای بانکی، از مهم‌ترین برنامه‌های سیاستی نظام اقتصادی کشور به شمار می‌آید. از این‌رو، جهت ترغیب هر چه بیشتر نظام بانکی به رعایت بهتر این اصول، می‌توان از سیاست انگیزشی «رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت» استفاده نمود. انجام این رتبه‌بندی و اعلان عمومی آن به ذینفعان، این انگیزه را در بین بانک‌ها به وجود می‌آورد تا به منظور ارتقای تشخیص و اعتبار نشانه تجاری (برند) خود و نیز حفظ و جذب مشتریان بانکی، اهتمام بیشتری نسبت به رعایت

رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت

اهمیت مقوله سلامت بانکی موجب شده است که شناسایی و رتبه‌بندی بانک‌ها به یکی از موضوعات جذاب و کاربردی نظام‌های بانکی در جهان تبدیل شود. یکی از معروف‌ترین الگوهای نظارت و رتبه‌بندی بانکی از حیث رعایت شاخص‌های سلامت مالی الگوی کملز (CAMELS) است. این الگو که در ابتدا با نام کامل (CAMEL) شناخته می‌شد یک الگوی ارزیابی عملکرد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی است که به بررسی و ارزشگذاری حوزه‌های عملکرد مدیریتی و مالی می‌پردازد. این حوزه‌ها در ابتدا عبارت بود از کفایت سرمایه، کیفیت دارایی‌ها، مدیریت، درآمدها و نقدینگی که در ادامه توسعه این الگو، مولفه دیگری با حرف S به عنوان حساسیت به ریسک بازار به این الگوی رتبه‌بندی اضافه شد و این مدل با نام کملز (CAMELS) توسعه یافت. لذا آنچه در این الگو انجام می‌گیرد، بررسی و ارزیابی ابعاد کلیدی کفایت سرمایه، کیفیت دارایی، مدیریت، درآمدها، نقدینگی و حساسیت به ریسک بازار می‌باشد که مبتنی بر استانداردهای تعریف شده است و بر اساس میزان انطباق این مولفه‌ها با استانداردها امتیازی از ۱ تا ۵ به آنها تعلق می‌گیرد. امتیاز ۱ نشانگر عملکرد قوی و امتیاز ۵ نشانگر عملکرد بسیار ضعیف است.

با نگاهی به معیارها و ساختار بندی الگوی کملز به نظر می‌رسد این الگو نمی‌تواند به عنوان یک الگوی دارای صلاحیت و توانمند در تفسیر عملکرد صحیح نظام بانکی در انطباق‌پذیری با اصول بانکداری اسلامی قرار گیرد؛ زیرا این الگو، خالی از مولفه‌های مجزا در تعیین میزان سازگاری عملکرد بانک‌ها با معیارهای شریعت است. بنابراین اگر با الگوی کملز موجود، بانکی که در حوزه بانکداری اسلامی فعالیت می‌نماید مورد ارزیابی قرار گیرد، شاخص‌های شریعت اسلامی لحاظ نشده و اعطای رتبه بدون توجه به میزان سازگاری فعالیت‌ها با موازین شریعت، انجام خواهد گرفت. از

رعایت موازین اسلامی چه از حیث متن قراردادهای بانکی، چه از حیث تدوین مقررات و آیین‌نامه‌های داخلی و نیز چه از حیث عملکردی در مجموعه هر بانک مستقر باشد (ر.ک. میثمی و قلیچ، ۱۳۸۹). وجود شورای فقهی فعال و ناظر در هر بانک می‌تواند به عنوان امتیازی مثبت برای آن بانک به حساب آید. همچنین در سوی مقابل بی‌توجهی به نهاد نظارت شرعی می‌تواند به عنوان یک امتیاز منفی برای بانک محاسبه شود. اهمیت این محور از آن حیث است که نظارت شرعی در بانکداری ایران برخلاف بسیاری از کشورهای اسلامی کمتر به نحو عملیاتی و مدون، مورد توجه و دقت قرار داشته است. گنجانیدن این محور در رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها می‌تواند انگیزه‌های جهت راه‌اندازی و تقویت این نهاد نظارتی مهم در راستای حفظ سلامت شرعی عملیات بانکی کشور ایجاد نماید. پس از آشنایی مختصر با نحوه رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت، در ادامه به فواید و چالش‌های احتمالی این سیاست پرداخته خواهد شد:

فواید رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها

• **افزایش انگیزه در شبکه بانکی جهت رعایت موازین شرعی**
بدیهی است در هر مسابقه و رقابتی بانک‌ها سعی در کسب رتبه برتر دارند. از این بابت با انجام رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت و اعلان عمومی نتایج، بانک‌ها سعی در اصلاح قراردادهای، مقررات، آیین‌نامه‌ها، رویه‌های اجرایی و عملیاتی و تقویت نهاد نظارت شرعی در مجموعه خود خواهند داشت. این افزایش انگیزه نفعی برای تمامی ذینفعان نظام بانکی داشته و ضمن بهبود وضعیت شبکه بانکی از حیث رعایت موازین شرعی به کاهش دغدغه کارشناسان، مراجع تقلید، سهامداران، مشتریان و آحاد جامعه منجر خواهد شد.

اطلاع‌رسانی به مشتریان بانکی

گرچه میزان سود بانکی و نحوه پرداخت آن، رضایت‌مندی از نحوه ارائه خدمات بانکی و اطمینان و اعتماد از مهمترین شاخص‌هایی است که مشتریان در انتخاب بانک عامل خود مورد لحاظ قرار می‌دهند؛ اما بدون شک در یک جامعه اسلامی، جنبه شرعی بودن عملیات بانکی و به‌دور بودن از شبهات شرعی همچون ربا و غرر یکی از معیارهای موثر در انتخاب بانک از سوی مشتریان خواهد بود. بدیهی است وجود انگیزه‌های مذهبی موجب می‌شود که بسیاری از مشتریان، مابین بانکی که رعایت‌کننده موازین شرعی است و به نحو اسلامی‌تر رفتار می‌کند و بانکی که دقت کمتری در رعایت این موازین دارد تفاوت قائل شوند. از این‌رو رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت و اعلان عمومی نتایج می‌تواند نقش مهمی در جهت‌دهی و هدایت مشتریان در انتخاب بانک عامل خود ایفا نماید و این امر بلاشک مورد رضایت مشتریان قرار خواهد گرفت.

کسب مزیت در بازاریابی با ارتقای اعتبار نشانه تجاری (برند)

بانک‌های برتر

با توجه به نکته قبل، کسب رتبه برتر در بین بانک‌ها از حیث رعایت موازین شرعی قادر به جهت‌دهی مشتریان بانکی در انتخاب بانک عامل خود خواهد بود. از این‌رو بانک‌های برتر در این رتبه‌بندی می‌توانند از مزیت نسبی در امر بازاریابی برخوردار شده و با ارتقای اعتبار نشانه تجاری (برند) خود ضمن حفظ مشتریان سابق، برای جذب مشتریان جدید برنامه‌ریزی نمایند.

تسهیل در امر نظارت بانک مرکزی

بانک مرکزی به عنوان نهاد ناظر وظیفه هدایت‌گری و ساماندهی

این‌رو می‌توان اذعان داشت در بانکداری متعارف، شاید تنها سلامت مالی برای کسب اطمینان، کافی و قانع‌کننده باشد، اما در بانکداری اسلامی انطباق و سازگاری قراردادها، مقررات و عملیات اجرایی بانک‌ها با موازین و اصول شرعی اگر بیشتر از شاخص‌های متداول سلامت مالی اهمیت نداشته باشد مسلماً کمتر از آن مهم نخواهد بود.

از این‌رو همانگونه که موارد شش‌گانه کفایت سرمایه، کیفیت دارایی، مدیریت، درآمد، نقدینگی و حساسیت به ریسک بازار می‌تواند در رتبه‌بندی بانک‌ها جهت اطمینان از سلامت آنان مورد استفاده ارزیابان قرار بگیرد؛ حفظ سلامت شرعی نیز می‌تواند به‌عنوان بخشی از سلامت بانکی در این حوزه قرار داشته باشد. از این جهت می‌توانیم سیاست راهبردی «رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها» را نیز در کنار انجام رتبه‌بندی مرسوم سلامت بانکی مدنظر قرار دهیم.

رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها با هدف سنجش و رتبه‌بندی بانک‌ها در میزان انطباق فعالیت‌هایشان با موازین و معیارهای شریعت اسلامی بوده و می‌تواند در چهار محور «متن قراردادها»، «متن آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها»، «عملیات اجرایی» و «عملکرد نهاد نظارت شرعی» اتفاق بیفتد. نهاد رتبه‌بندی‌کننده نیز می‌تواند از مجموعه بانک مرکزی و یا نهادی مستقل از بانک مرکزی اما مورد تایید این بانک باشد.

با توجه به آنکه اجرای این رتبه‌بندی نیاز به شاخص و استانداردهای شرعی دارد لازم است که پیش از هر امری، این شاخص‌ها و استانداردها با کمک متخصصین و کارشناسان امر تدوین شود. مسلم است که بدون در دست داشتن شاخص‌های متقن و مدون امکان اعطای رتبه و نمره به بانک‌های کشور وجود ندارد. همچنین روشن است که بهره‌گیری از موازین فقهی، از مهمترین الزامات تدوین این استانداردها است.

پس از تدوین شاخص‌ها و استانداردهای رتبه‌بندی، نهاد رتبه‌بندی‌کننده در محور اول، متن کلیه قراردادهای بانکی را مطابق با موازین شریعت و شاخص‌های بعمل آمده بررسی و ارزیابی کرده و نمره‌ای را به بانک مدنظر اعطا می‌کند. ضروری است فارغ از مفاد اصلی قرارداد، شروط ضمن عقد نیز از قواعد شرعی عمومی و اختصاصی عقود تبعیت کرده باشد.

در محور دوم، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. لازم به اشاره است که در نظام بانکداری ایران، به غیر از متن قانون عملیات بانکی بدون ربا که از صافی شورای نگهبان عبور کرده است سایر مقررات و آیین‌نامه‌های مرتبط بانکی عموماً مورد بررسی فقهی و کارشناسی شرعی قرار نداشته است؛ از این‌رو نیاز است که این محتوای قانونی نیز که در بانک‌های کشور به تناسب ماموریت و رسالت هر بانک تهیه و ابلاغ شده است در رتبه‌بندی مذکور مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

محور سوم به ارزیابی شرعی عملیات اجرایی بانک‌ها برمی‌گردد. این احتمال همیشه وجود دارد که علی‌رغم وجود قراردادها و آیین‌نامه‌های کاملاً منطبق با موازین شرعی، بانک‌ها در صحنه عمل به نحو دیگری رفتار نمایند. به عنوان نمونه عدم آگاهی‌بخشی به مشتریان در هنگام انعقاد قراردادها، عدم توجه به التزامات عقد و کالت و عدم محاسبه دقیق سود نهایی در پایان دوره مالی در بخش تجهیز منابع، فاکتورسازی و صوری‌سازی در قراردادهای بخش تخصیص منابع، عدم محاسبه واقعی سود در قراردادهای مشارکتی، بکارگیری منابع قرض‌الحسنه‌ای در مجاری غیر از قرض‌الحسنه و مواردی از این دست بخشی از نقائص برخی از بانک‌ها در انطباق کامل عملیات اجرایی با موازین شرعی است. از این جهت نیاز است که نحوه عملیاتی‌سازی قراردادهای بانکی و آرایه خدمات بانکی نیز در آزمون ارزیابی و رتبه‌بندی بانک‌ها از حیث موازین شرعی گنجانده شود.

محور چهارم به عملکرد نهاد نظارت شرعی بانکی مرتبط است. با توجه به ماهیت کارکردی بانک نیاز است که نظارتی مستمر و درون‌بانکی بر

توجه به اختلاف نظرات فقهی و حقوقی، تدوین شاخص‌ها و استانداردهای واحد کار چندان آسانی به نظر نمی‌رسد. راهکار پیشنهادی توجه به نظر مشهور فقها و نص قانون است. از این‌رو نیاز است که شاخص‌ها و استانداردهای رتبه‌بندی مطابق با این رویه تنظیم و تدوین شده و از توجه به سایر نظرات پرهیز شود.

• دشواری وزن‌دهی شاخص‌ها

پس از آنکه شاخص‌ها و استانداردها تهیه و تدوین شد و چک‌لیست‌های نظارتی بر اساس آن تنظیم و بر اساس مشاهدات از بانک‌ها تکمیل گشت نیاز به رتبه‌بندی بانک‌های پاسخ‌دهنده مطابق با نمره‌های اخذ شده می‌باشد. در این مرحله وزن‌دهی شاخص‌ها نقش مهمی در استخراج رتبه نهایی هر بانک دارد. بنا به اسلوب‌های آماری اعطای وزن بیشتر به یک شاخص از درجه اهمیت سایر شاخص‌ها می‌کاهد و بالعکس. با توجه به اهمیت و حساسیت تمامی موازین شریعت و قواعد شرعی عمومی و خصوصی عقود، نیاز است که وزن‌دهی دقیقی از شاخص‌ها تعیین شود که این کار چندان ساده‌ای نخواهد بود. به عنوان نمونه، این سوال مطرح می‌شود که وزن شاخص رعایت قاعده منع ربا چه نسبتی با وزن شاخص رعایت قاعده منع غرر دارد؟

این نکته در تفکیک محورها نیز قابل بیان است. به عنوان نمونه، وزن شاخص‌های رعایت قواعد شرعی در «متن قراردادهای» چه نسبتی با وزن شاخص‌های رعایت قواعد شرعی در متن «آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها» دارد؟ و این اوزان چه نسبتی می‌تواند با وزن شاخص‌های «عملیات اجرایی صحیح بانک‌ها» و «عملکرد صحیح نهاد نظارت شرعی بانکی» داشته باشد؟

اهمیت این پرسش‌ها از آنجا ناشی می‌شود که ممکن است یک بانک در حیطه مکتوبات قراردادهای و دستورالعمل‌ها از حیث انطباق با موازین شرعی دقت بالایی داشته باشد اما در صحنه عمل و اجرا و نظارت شرعی بر حسن اجرا از ضعف‌هایی برخوردار باشد؛ در حالیکه ممکن است بانک دیگری دقیقاً شرایط برعکس این بانک داشته باشد. از این‌رو نمره‌های اختصاص یافته به این دو بانک برحسب نحوه وزن‌دهی شاخص‌ها می‌تواند رتبه بهتر و بالاتری را برای یکی نسبت به دیگری به ارمغان بیاورد.

• افزایش پروکراسی

انجام رتبه‌بندی چه در سطح انطباق با موازین شرعی و چه در سطوح

بانک‌ها جهت ارتقای سطح سلامت آنان را برعهده دارد. با توجه به اهمیت رعایت موازین شریعت در نظام بانکی و تبعیت از قانون عملیات بانکی بدون ربا و سایر اسناد بالادستی توسط شبکه بانکی کشور، بانک مرکزی در قبال سطح انطباق عملیات بانک‌ها با موازین شرعی دارای مسئولیت نظارتی و مدیریتی است. کسب اطلاعات مرتبط با انجام رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها می‌تواند به تسهیل امر نظارت بانک مرکزی انجامیده و این بانک را در انجام این وظیفه مهم یاری رساند.

• فرصت اعطای امتیازات تشویقی به بانک‌های برتر از سوی

بانک مرکزی

فارغ از فرصت‌های درخشان بازاریابی برای بانک‌هایی که توانسته‌اند رتبه‌های برتر را در این رتبه‌بندی از آن خود کنند، بانک مرکزی نیز می‌تواند با اعطای امتیازات تشویقی به بانک‌های برتر ضمن حمایت از این بانک‌ها، به ایجاد انگیزه بیشتر در سایر بانک‌ها کمک برساند. به عنوان نمونه، بانک مرکزی می‌تواند اعلام کند که بانک‌های برتر در رتبه‌بندی از منظر مطابقت با اصول شریعت، قادر خواهند بود از تخفیف در واسطه‌های سپرده‌های قانونی و یا کاهش جریمه اضافه برداشت‌های سابق برخوردار شوند.

• افزایش اعتبار بانک مرکزی

مسلم است که بهبود وضعیت بانکداری اسلامی در کشور از حیث مقرراتی و اجرایی، ضمن برطرف کردن دغدغه‌های شرعی ذینفعان بانکی به افزایش اعتبار بانک مرکزی در سطح داخلی و بین‌المللی خصوصاً در بین کشورهای اسلامی منجر می‌شود. از این‌رو نیاز است که بانک مرکزی فرآیند رتبه‌بندی شرعی بانک‌های کشور را به عنوان سیاست انگیزشی در ترغیب شبکه بانکی به تقویت سطح انطباق عملیات خود با موازین شرعی، در دستور کار خود قرار دهد و از این مجرا به ارتقای سطح اعتباری خود اقدام نماید.

چالش‌های رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها

• دشواری تدوین شاخص‌ها و استانداردهای واحد

آنطور که بیان شد انجام رتبه‌بندی بانک‌ها نیازمند استفاده از شاخص و استانداردهایی برای نمره‌دهی است. شاخص بنا به تعریف و کاربردی که در رتبه‌بندی و اعطای نمره به بانک‌های مورد ارزیابی دارد نیازمند اتقان، قطعیت و دوری از ابهام و چندگانگی است؛ این در شرایطی است که با

را اتخاذ خواهد نمود.

جمع‌بندی

اطمینان از سلامت شرعی فعالیت بانک‌ها در نظام بانکداری اسلامی از اهمیت بالایی برخوردار است. جهت ترغیب هرچه بیشتر نظام بانکی به رعایت بهتر این اصول، می‌توان از سیاست انگیزشی «رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت» استفاده نمود. به پیروی از رویه متداول الگوی CAMELS می‌توان بانک‌های کشور را در پنج رتبه طبقه‌بندی کرد. رتبه ۱ مرتبط به بانک‌هایی می‌شود که بهترین عملکرد را در پیروی از موازین و اصول شریعت داشته‌اند و به معیارهای یک بانک اسلامی نزدیک‌تر هستند. در سوی مقابل، رتبه ۵ به بانک‌هایی تعلق می‌گیرد که در اجرای موازین شریعت نقائصی داشته‌اند و در وضعیت فعلی، فاصله زیادی از یک بانک اسلامی دارند.

مسئله انجام این رتبه‌بندی و اعلان عمومی آن در جامعه می‌تواند منافع و چالش‌هایی را با خود به همراه داشته باشد. افزایش انگیزه در شبکه بانکی جهت رعایت موازین شرعی، اطلاع‌رسانی به مشتریان بانکی، کسب مزیت در بازاریابی با ارتقای اعتبار نشانه تجاری (برند) بانک‌های برتر، تسهیل در امر نظارت بانک مرکزی، فرصت اعطای امتیازات تشویقی به بانک‌های برتر از سوی بانک مرکزی و افزایش اعتبار بانک مرکزی از جمله منافع مهم انجام این رتبه‌بندی در نظام بانکی کشور است.

اما در کنار منافع فوق‌الذکر، چالش‌هایی نیز برای انجام این نوع رتبه‌بندی قابل تصور است. دشواری تدوین شاخص‌ها و استانداردهای واحد، دشواری وزن‌دهی شاخص‌ها، افزایش بروکراسی، کمبود نیروی متخصص در ارزیابی شرعی و وجود بازخوردهای منفی نسبت به بانک‌های رده‌های آخر بخشی از این چالش‌ها می‌تواند باشد. البته آنگونه که ذکر شد با توجه به حساسیت‌های موجود و نگرانی از بروز بازخوردهای منفی نسبت به بانک‌هایی که در رتبه‌بندی از منظر مطابقت با اصول شریعت رده‌های پایینی کسب کرده‌اند، می‌توان انجام رتبه‌بندی بدون افشا و اعلان عمومی نتایج صورت پذیرد.

در پایان لازم به ذکر است همکاری و مشارکت علمی، فکری و اجرایی با موسسات بین‌المللی همچون سازمان حسابداری و حسابرسی موسسات مالی اسلامی (AAOIFI)، هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB) و موسسه بین‌المللی رتبه‌بندی اعتباری اسلامی (IIRA) در زمینه ارزیابی و نظارت بر بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت می‌تواند مفید و موثر باشد. از این رو توصیه می‌شود ضمن استفاده از تجارب بین‌المللی، برنامه‌ریزی منسجم و دقیقی برای پایه‌ریزی زمینه‌های انجام اینگونه ارزیابی‌ها و نظارت‌ها در نظام بانکی کشور صورت گیرد.

منابع

- ۱) رعایت اصول شریعت در قراردادهای بانکی، گزارش پژوهشی ۹۳۱۰ پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.
- ۲) میثمی، حسین و وهاب قلیچ (۱۳۸۹)، نظارت شرعی و ریسک شریعت در بانکداری اسلامی: دلالت‌هایی برای طرح تحول نظام بانکی، فصلنامه «تازه‌های اقتصاد»، سال هشتم، شماره ۱۳۰.
- ۳) فکوری، محبوبه (۱۳۹۶)، فاز جدید رتبه‌بندی بانک‌ها؛ نمره منفی را کدام بانک‌ها می‌گیرند؟، خبرگزاری مهر، مورخ ۹۶/۴/۱۹، شناسه خبر: ۴۰۲۶۳۲۹.

پی‌نوشت

* هیئت علمی گروه بانکداری اسلامی پژوهشکده پولی و بانکی

دیگر - خصوصاً هنگامی که کل فرآیند توسط بانک مرکزی انجام می‌پذیرد - می‌تواند موجب افزایش هزینه‌ها، بالا رفتن حجم فعالیت‌ها و مشغله‌های بانک مرکزی و حجیم شدن بروکراسی اداری شود. البته همانطور که انجام رتبه‌بندی‌هایی مرسوم در نظام‌های بانکی دنیا علی‌رغم تمام هزینه‌های آن به‌صرفه است و منافع رتبه‌بندی بر هزینه‌های آن غلبه دارد، می‌توان این استدلال را برای رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها نیز به نحو مشابه مطرح ساخت. همچنین پیشنهاد انجام رتبه‌بندی توسط نهادهای اختصاصی معتبر و مورد وثوق بانک مرکزی قابل طرح است که در این حالت، از حجم بروکراسی‌های بانک مرکزی کاسته و فرآیند رتبه‌بندی شرعی در بستری خارج از بدنه بانک مرکزی به تحقق خواهد انجامید.

• کمبود نیروی متخصص در ارزیابی شرعی

با توجه به تخصصی بودن ارزیابی انطباق فعالیت‌های بانکی با موازین شریعت، نیاز به نیروهایی متبحر و متخصص نسبت به تکنیک‌های بازرسی و ارزیابی شرعی و مسایل مرتبط با علوم بانکی است. به‌نظر می‌رسد لازم باشد برای رتبه‌بندی بانک‌ها از منظر مطابقت با اصول شریعت نیروهایی متخصص نسبت به علوم بانکی و مباحث فقه بانکی تربیت شوند تا با اطمینان خاطر، فرآیند ارزیابی فنی مرتبط با رتبه‌بندی را به انجام برسانند.

• وجود بازخوردهای منفی نسبت به بانک‌های رده‌های آخر

نتایج رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها می‌تواند بازخوردهای متفاوتی در سطح جامعه داشته باشد. این حساسیت عموماً متوجه بانک‌هایی است که نمره و رتبه پایین‌تری نسبت به سایر رقبای رتبه‌بندی کسب کرده‌اند. کاهش اعتماد عمومی مشتریان به سطح اسلامی بودن فعالیت‌های بانک، از دست‌دادن بازار مشتریان، دشواری بازسازی برند بانک پس از اعلام نتایج رتبه‌بندی، دریافت بازخوردهای منفی اجتماعی توسط کارکنان در مواجهه با اقوام و آشنایان تنها بخشی از تبعات سنگین اعلان عمومی نتایج برای بانک‌هایی است که در رده‌های آخر رتبه‌بندی قرار گرفته‌اند.

رتبه‌بندی بدون افشای نتایج

با توجه به حساسیت‌های موجود و نگرانی از بروز بازخوردهای منفی نسبت به بانک‌هایی که در رتبه‌بندی از منظر مطابقت با اصول شریعت رده‌های پایینی کسب کرده‌اند، می‌توان انجام رتبه‌بندی بدون افشا و اعلان عمومی نتایج صورت پذیرد. البته این اقدام چندان بدون سابقه هم نیست. بنا به قول مدیرکل نظارت بر بانک‌ها و موسسات اعتباری بانک مرکزی، رتبه‌بندی بانک‌ها و موسسات اعتباری ایران با اهداف نظارتی و تدوین تدابیر اصلاحی هر ساله از سال ۱۳۸۸ توسط بانک مرکزی براساس الگوی CAMELS به طور مرتب انجام شده است؛ لیکن انتشار و افشای عمومی یافته‌های رتبه‌بندی نظارتی توسط مقام ناظر به دلیل ریسک‌های موجود که مهم‌ترین آنها ریسک سرایت است، امری مرسوم نبوده و صرفاً به صورت محرمانه در حوزه نظارت جهت تنظیم برنامه‌های بازرسی، تعیین اقدامات نظارتی کاربرد دارد (فکوری، ۱۳۹۶).

از این رو می‌توان در رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها نیز از همین سیاست پیروی کرده و رتبه‌بندی، بدون اعلان عمومی نتایج و صرفاً به جهت برنامه‌ریزی و مدیریت بانک مرکزی صورت بگیرد. گرچه مسلم است که با اجرای این تدبیر، بخشی از محاسن و فواید رتبه‌بندی شرعی همچون اطلاع‌رسانی به مشتریان بانکی و تسهیل در انتخاب ایشان و مزیت بازاریابی با ارتقای اعتبار نشانه تجاری (برند) بانک‌های برتر از دست خواهد رفت. به هر حال تصمیم‌گیری در خصوص اعلان و یا عدم اعلان نتایج رتبه‌بندی امری است که برعهده مقام ناظر پولی است که این نهاد با توجه به لحاظ تمام جوانب و ملاحظات نظام بانکی کشور تصمیم نهایی